

11. Alder og kjønn

Hvor mange unge blir utpekt som gjerningspersoner og senere straffet for lovbrudd? Øker ungdomskriminaliteten? Hvilke lovbrudd begår de unge? Begår kvinner andre typer lovbrudd enn menn? Dette er noen spørsmål som vi skal belyse i dette kapittelet om alders- og kjønnsforskjeller sett i forhold til registrert kriminalitet.

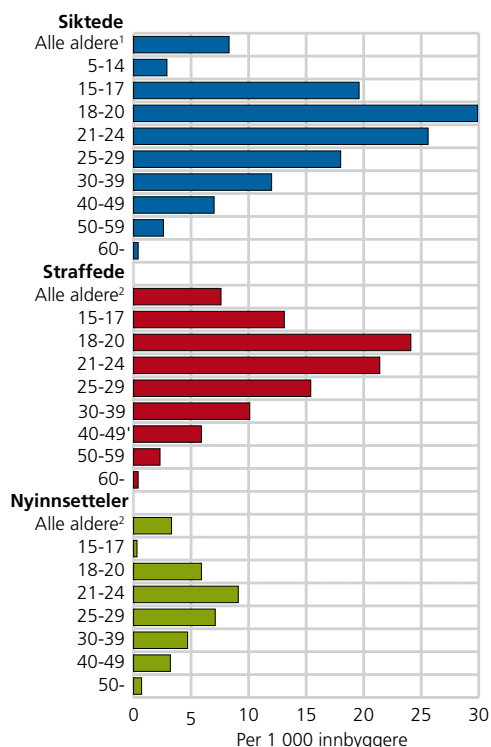
De ulike statistikkene og statistikkenhetene over gjerningspersoner, som er brukt i dette kapittelet, er alle beskrevet mer generelt i andre deler av denne publikasjonen. Opplysninger om definisjoner og grunnlag for de ulike statistikkene er gjengitt i tilhørende tekstbokser. Siktete personer og siktelser er beskrevet i kapittel 7, straffede personer og straffereaksjoner i kapittel 8 og fengslinger kapittel 9.

11.1. Kriminalitet – et ungdoms-fenomen?

Tidligere i denne publikasjonen (kapittel 4) er det vist at unge er den aldergruppen som oftest utsettes for kriminalitet, og som vi skal se i dette kapittelet, er det også unge som oftest begår og blir straffet for kriminalitet. Men det er ikke lenger like stor forskjell mellom aldersgruppene, og som vi også skal beskrive nedenfor, er det de eldste aldersgruppene som har hatt den sterkeste økningen over tid.

At kriminalitet er knyttet til ungdomstiden, er velkjent, og det er gjort flere analyser som beskriver hvordan ungdom er overrepresentert i kriminalstatistikkene ([Stene 2003b](#), [Haslund 2003](#) og [Stene og Thorsen 2007](#)). Analyser av lovbruddskarrierer har også vist at lovbrudd er en

Figur 11.1. **Siktete og straffede for forbrytelser og nyinnsettelse, etter alder. 2005, 2007, 2007. Per 1 000 innbyggere**

¹ Per 1 000 innbyggere over 5 år.

² Per 1 000 innbyggere over 15 år.

Kilde: [Etterforskede lovbrudd](#), [Straffereaksjoner](#) og [Fengslinger](#), NOS kriminalstatistikk tabell 13, 49 og 55, [Folkemengde 1.1. 2007 tabell 03026](#), Statistisk sentralbyrå.

ganske vanlig hendelse i løpet av ungdomstiden, men for mange er dette en enkelt hendelse. Studien viser at det er en relativt liten gruppe ungdommer som er tatt for svært mange av lovbruddene (se kapittel 7, [Skarðhamar 2005](#) og [Skarðhamar 2006b](#)).

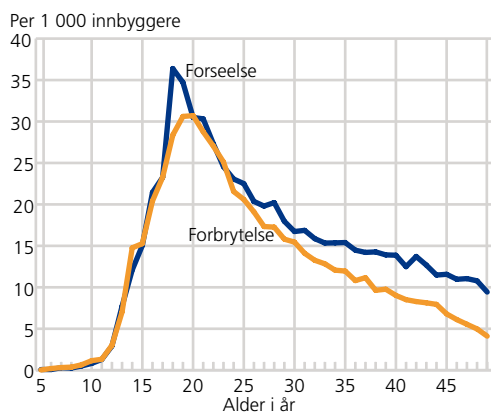
Blant personer som er siktet og straffet, er ungdom i alderen 18-20 år den mest aktive aldersgruppen, når man ser på de som har en forbrytelse som sitt alvorligste lovbrudd. Dette gjelder både i antall og når man tar høyde for befolkningssammensetningen. I figur 11.1 presenteres hvor stor andel innenfor de ulike aldersgruppene som henholdsvis er siktet, straffet for forbrytelser og innsatt i fengsel. 3 prosent av alle ungdommer i alderen 18-20 år ble siktet (2005), og 2,4 prosent ble straffet (2007) for en eller flere forbrytelser. Alderen blant dem som innsettes i fengsler, er noe høyere enn det vi ser for siktede og straffede. Det er flest innsettelse i norske fengsler blant unge i alderen 20-24 år, når vi tar høyde for denne aldersgruppens størrelse i befolkningen. Den registrerte kriminaliteten avtar deretter gradvis med økende alder, det vil si etter 20 år for sik-

tede og straffede og etter 25 år for nyinnsettelse i fengsel.

I alle aldersgrupper under 30 år (over den kriminelle lavalder) er det større andeler som er siktet for lovbrudd sammenlignet med dem over 30 år. Dette er tilfellet både blant dem som er tatt for en eller flere forbrytelser, og blant dem som er tatt for kun forseelser (se figur 11.2). Selv om unge har en klar overrepresentasjon i forhold til befolkningssammensetningen, er det likevel ikke unge som begår majoriteten av lovbruddene. Blant alle som ble tatt og siktet for lovbrudd i 2005, var 61 prosent over 25 år.

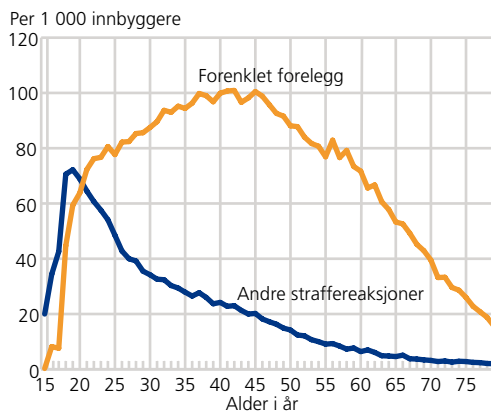
Ovenfor er aldersfordelingen blant straffede fremstilt etter dem som er straffet for de alvorligste lovbruddene, forbrytelser. I statistikken over straffereaksjoner er imidlertid de som er straffet med et forenklet forelegg for en veitrafikkforseelse, dominerende i statistikken. Som vi også har vært inne på i kapittel 8, er majoriteten av alle som straffes, ilagt et forenklet forelegg, og denne reaksjonsformen utgjør tre firedeler (75 prosent) av alle som straffes årlig ([31](#)). Aldersfordelingen blant dem som ilegges et forenklet forelegg er ganske

Figur 11.2. **Siktede, etter lovbruddskategori og alder. 2005. Per 1 000 innbyggere**

Kilde: [Etterforskede lovbrudd](#), NOS kriminalstatistikk tabell 14, Statistisk Sentralbyrå.

Figur 11.3. **Straffereaksjoner, etter alder og type reaksjon. 2007. Per 1 000 innbyggere**

Kilde: [Straffereaksjoner](#), spesialkjøring, [Folkemengde 1.1 2008 tabell 03026](#), Statistisk sentralbyrå.

annerledes enn den er for dem som får en annen type reaksjon. Figur 11.3 viser at det er et klart aldersmessig skille mellom dem som blir ilagt forenklede forelegg, og dem som blir ilagt andre typer straffereaksjoner som ubetinget og betinget fengsel, samfunnsstraff, forelegg og bøter, påtaleunntatelser og særreaksjoner. Antallet forenklede forelegg er høyt for nærmest alle alderstrinn, og 80 prosent av alle de forenklede foreleggene ble ilagt personer over 30 år i 2007.

Ser en bort ifra de forenklede foreleggene, ilegges andre reaksjoner oftest til unge. De mer alvorlige straffereaksjonene har en topp blant dem i alderen 18-24 år, og antallet avtar relativt bratt med stigende alder. 37 prosent av de mer alvorlige straffereaksjonene ble gitt unge under 25 år (31).

Vi vet at spesielt unge i alderen 18-20 år er overrepresentert i kriminalstatistikkene over siktede og straffede personer. Statistikken over straffereaksjoner viser imidlertid at unge oftere får alternative reaksjoner til ubetinget fengselsstraff. Figur 11.4 viser hvordan straffereaksjonene er fordelt

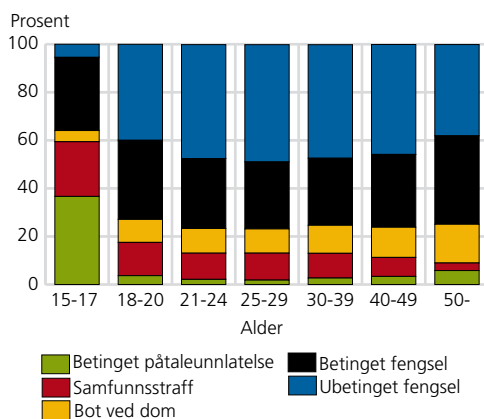
i ulike aldersgrupper. Oversikten viser at spesielt for de yngste er det svært sjelden at man legger en ubetinget fengselsdom. Også for unge i alderen 18-20 år og de eldste (over 50 år) blir det oftere valgt alternativer til en ubetinget fengselsstraff (se også [Stene og Thorsen 2007](#)).

Til sammen sonet 3 400 personer i norske fengsler ved årets begynnelse i 2007, hvorav 145 unge i alderen 15-20 år. En firedel av disse unge satt i varetekt. Flertallet i fengslene er således eldre enn disse, og bortimot to av tre (63 prosent) innsatte i norske fengsler 1. januar 2007 var over 30 år (54).

Ved å se på oversikter over løslatelser ser man at de yngste er kortere tid i anstalt, og blant alle som ble løslatt i 2007, ble to av tre under 21 år løslatt innen 30 dager. Til sammenligning gjaldt dette mindre enn halvparten av alle over 30 år (58).

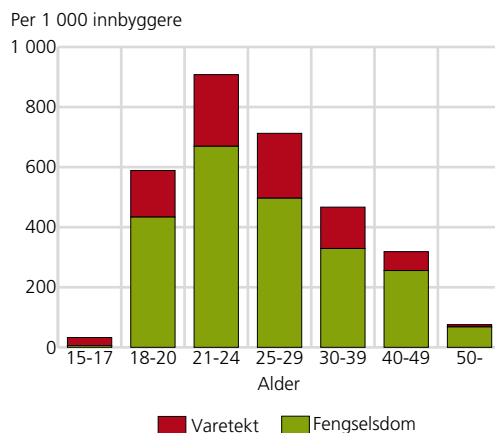
Figur 11.5 viser hvor mange som settes inn i fengsel i løpet av hele året, når man tar hensyn til størrelsen til den enkelte aldersgruppe i befolkningen. Siden de yngste oftere soner korte dommer, utgjør de

Figur 11.4. **Straffereaksjoner, etter alder og utvalgte typer reaksjoner. 2007. Prosent**

Kilde: [Straffereaksjoner](#), NOS kriminalstatistikk tabell 31, Statistisk sentralbyrå.

Figur 11.5. **Nyinnsettelse, etter alder og type reaksjon. 2007. Per 100 000 innbyggere**

Kilde: [Fengslinger](#), NOS kriminalstatistikk tabell 55, Befolkningsmengde 1.1. 2007 tabell 1, Statistisk sentralbyrå.

ynge en større andel av nyinnsettelsene, sammenlignet med det oversikter over innsatte på et gitt tidspunkt viser. Unge i alderen 15-20 år utgjorde kun 4 prosent av alle innsatte i norske fengsel 1. januar 2007, mens i løpet av hele året var 9 prosent av alle som på et eller annet tidspunkt ble satt inn i fengsel, i samme aldergruppe (55).

Ungdom er overrepresentert, men mindre enn før

Ungdom, og da spesielt unge menn, har alltid vært overrepresentert i kriminalstatistikken. Hvor stor denne overrepresentasjonen har vært, og hvilke alderstrinn som har dominert kriminalstatistikkene, har imidlertid variert i ulike perioder (Stene og Thorsen 2007).

Økt fokusering på barne- og ungdomskriminaliteten fra slutten av 1990-tallet medførte at antall siktede og straffede ungdom økte noe (Stene 2003b), men i de aller siste årene har denne trenden ikke fortsatt (Stene og Thorsen 2007). I de første årene på 1980-tallet var 5 000 siktede for forbrytelser under 18 år. Antallet ble etter dette færre, og først i 1999 ble antallet siktede i denne alderen høyere enn på begynnelsen

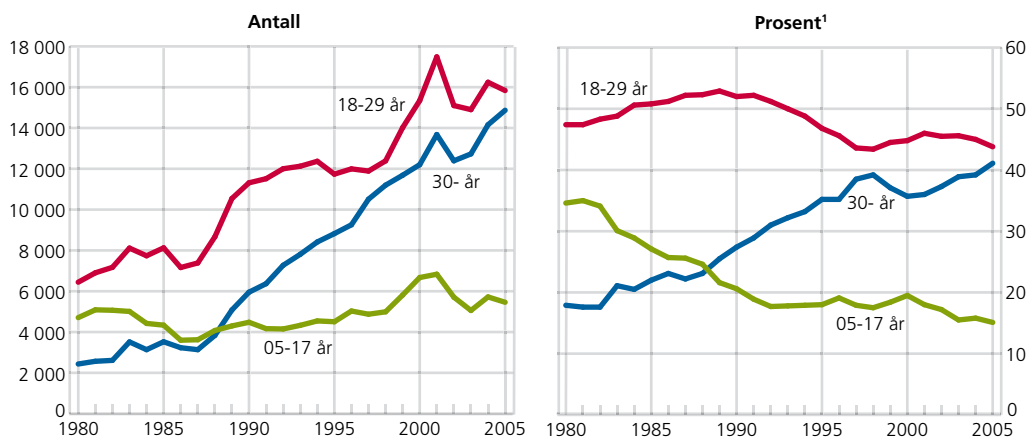
av 1980-tallet. Etter 2001 har antallet siktede under myndighetsalder sunket med 20 prosent (2005).

Eldre ungdom, og i enda større grad de voksne, har hatt en annen utvikling: Sammenlignet med 1980 er det nå en og en halv ganger flere siktede for forbrytelser i alderen 18-29 år, og mer enn fem ganger flere i alderen 30 år og over. Aldersfordelingen blant de siktede for forbrytelser har dermed endret seg kraftig i løpet av de siste 25 årene – og ungdom under 18 år har gått fra å utgjøre 35 til 15 prosent, og de i alderen 30 år og over fra 18 til 41 prosent (se figur 11.6).

Utviklingen for ilagte straffereaksjoner for forbrytelser har flere paralleller til beskrivelsen som er gitt ovenfor, for siktede personer. Tendensen er imidlertid enda mer markant for straffereaksjoner, der antallet straffereaksjoner som er gitt unge i alderen 15-29 år, er mer enn doblet siden 1980, og for dem over 30 år er det gitt mer enn åtte ganger så mange straffereaksjoner.

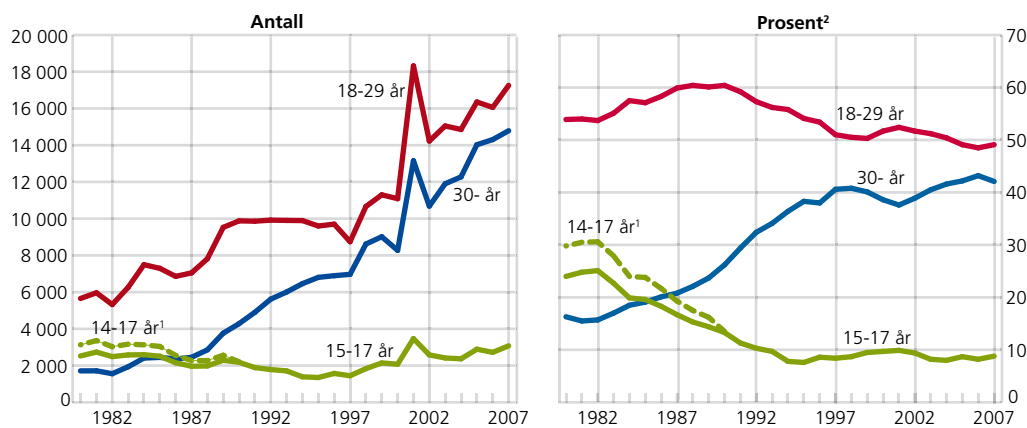
Som følge av svakere økning i antall straffereaksjoner mot unge under 30 år

Figur 11.6. Siktede for forbrytelser, etter alder. 1980-2005. Prosentandel og antall

¹ Andel av alle med oppgitt alder.

Kilde: Etterforskede lovbrudd, Stene og Thorsen 2007, Statistisk sentralbyrå.

Figur 11.7. **Straffereaksjoner for forbrytelser, etter alder. 1980-2007. Prosentandel og antall**

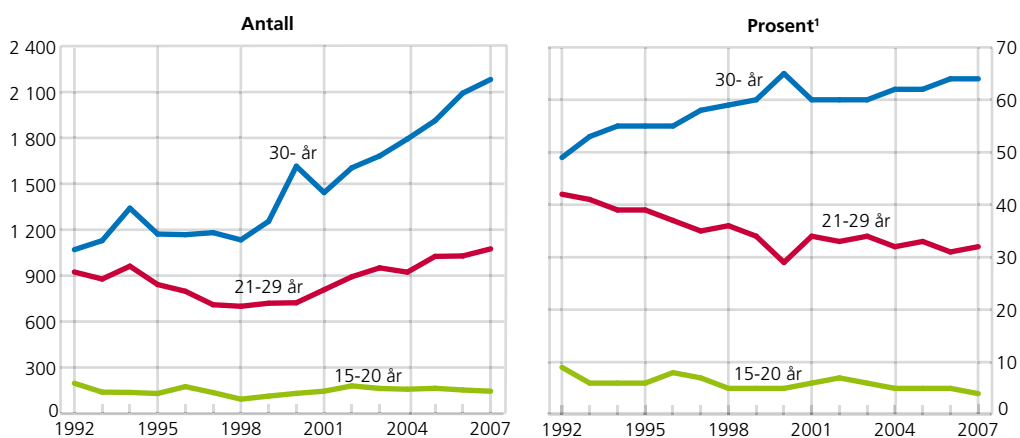
¹ Den kriminelle lavalder ble hevet fra 14 til 15 år i 1990.

² Andel av alle med oppgitt alder.

Kilde: [Straffereaksjoner](#), [Stene og Thorsen 2007](#), Statistisk sentralbyrå.

har denne gruppens andel av totalen blitt stadig mindre over tid. Figur 11.7 viser at hele 84 prosent av alle straffereaksjonene var gitt til personer under 30 år på begynnelsen av 1980-tallet, mens den tilsvarende andelen i 2007 var sunket til 58 prosent. Spesielt reaksjoner ilagt unge under myndighetsalder har blitt færre, og andelen av reaksjonene gitt til denne ungdomsgruppen har gått fra å utgjøre 30

prosent i 1980 til kun 9 prosent i 2007. Det var spesielt i perioden frem til midten av 1990-tallet da andelen straffereaksjoner gitt unge under 18 år dalte, og andelen har vært stabil de ti siste årene. I dag nærmer antallet reaksjoner ilagt personer over 30 år seg de under 30 år, og henholdsvis 14 800 reaksjoner var gitt personer over 30 år, og 20 300 straffereaksjoner var gitt

Figur 11.8. **Innsatte i fengselsanstaltene, etter alder. Per 1. januar. 1992-1997. Prosentandel og antall**

¹ Andel av alle med oppgitt alder.

Kilde: [Fengslinger](#), [NOS kriminalstatistikk 1992-2007, tabell 54](#), Statistisk sentralbyrå.

personer i alderen 15-29 år i 2007 (se figur 11.7 og [33](#)).

Figur 11.8 viser utviklingen for innsatte i fengselsanstalt 1. januar i tidsperioden 1993-2007. Her ser vi at det for fengselsbefolkningen også er en lignende tendens, som vi har vist ovenfor når det gjaldt siktede og ilagte straffereaksjoner. I løpet av denne 15-årsperioden er det de over 30 år som nærmest står for hele den samlede økningen i antallet som til en hver tid sitter i fengsel. Samlet er det 59 prosent flere som sitter i fengsel 1. januar i 2007, sammenlignet med samme tidspunkt for 15 år siden. Sammenligner vi 1993 med 2007, er det bortimot like mange unge under 20 år (4 prosent flere) og noen flere i alderen 21-29 år (22 prosent) i fengslene, mens det er nesten dobbelt så mange (93 prosent økning) innsatte over 30 år. Som følge av at de over 30 år står for nesten hele økningen i perioden, er denne gruppens andel av totalen blitt stadig større over tid. Figur 11.8 viser at drøyt halvparten av dem som var innsatt i fengselsanstalt i 1993, var over 30 år, mens den tilsvarende andelen var steget til 64 prosent i 2007. Tilsvarende er andelen innsatte i 20-årene gått ned med 9 prosentpoeng, fra 41 prosent i 1993 til 32 prosent i 2007 ([54](#)).

Færre unge tatt for vinningslovbrudd ...

Tidligere var det slik at de aller fleste ungdommer som ble tatt av politiet, ble tatt for tyverier. En betydelig andel ungdommer blir også i dag tatt for tyveri, men ut fra politiets register og ilagte straffereaksjoner ser det ut til at dagens ungdom ikke stjeler mer enn ungdom gjorde før ([Stene og Thorsen 2007](#) og vedleggstabell 7.3).

Eksempelvis hadde 8 200 personer i alderen 15-29 år et vinningslovbrudd, hvorav 5 700 en vinningsforbrytelse, som hovedlovbrudd i 2005 ([15](#)). Hvis vi sammenligner fireårsperiodene 1992-1995

og 2002-2005, har antall ungdom med vinningskriminalitet som hovedlovbruddsgruppe blitt 18 prosent færre. Ser vi bort fra naskerier og andre vinningsforseelser, var nedgangen enda større (24 prosent), og relativt til tidligere nivå var nedgangen i siktede for vinningsforbrytelser større blant de yngste (32 prosent) og de to nest yngste ungdomsgruppene (29 og 23 prosent) enn for de eldste ungdommene (9 prosent) (se figur 11.9).

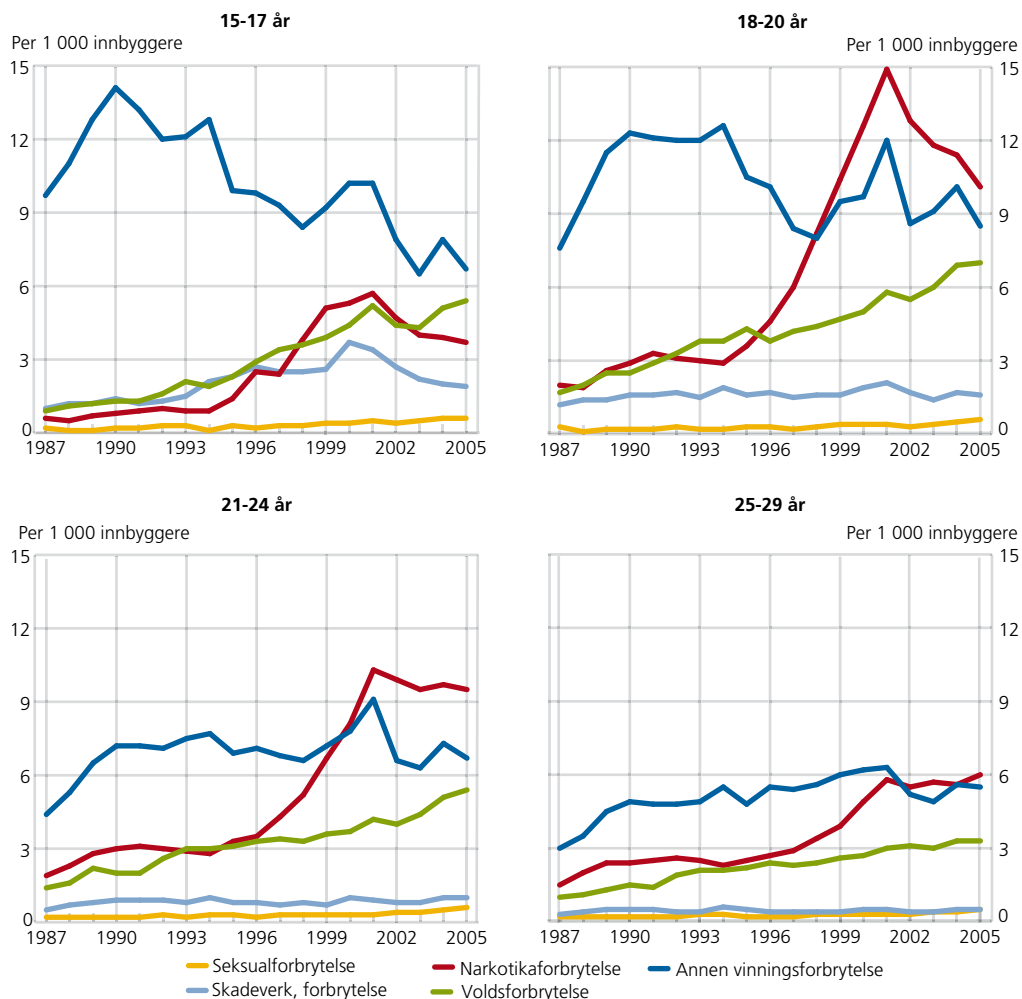
Selv om det finnes noen forbehold og variasjoner, kan vi samlet sett si at omfanget av ungdom tatt for de minst alvorlige tyveriene har vært stabil, samtidig som det er blitt langt færre siktede for de fleste former for grove tyverier – både fra privatpersoner og næringsdrivende – i løpet av de siste 10-15 årene. (Se vedleggstabell 7.3)

... men flere for narkotikalovbrudd

I dag blir nesten like mange ungdommer tatt for befatning med narkotika som for tyveri, og narkotika er nå den største hovedforbrytelsesgruppen til de siktede i alderen 18-29 år. I 2005 hadde 6 200 personer i alderen 15-29 år et narkotikalovbrudd som hovedlovbrudd ([15](#)). Antallet tatt for befatning med narkotika har økt svært mye i løpet av de siste 15-20 årene. Ut fra fireårsperiodene 1987-1990 og 2002-2005 har antall ungdom med narkotikalovbrudd som hovedlovbruddsgruppe blitt 232 prosent flere. Sammenlignet med slutten av 1980-tallet er den prosentvise økningen aller størst blant unge i alderen 15-17 år (475 prosent) og 18-20 år (300 prosent), men også stor for de to eldste ungdomsgruppene (217 og 154 prosent) (se figur 11.9).

Den største økningen kom i perioden 1994-2001, da antall narkotikasiktede ungdommer gikk fra 2 200 til 7 400. I løpet av disse årene kom en betydelig økning for alle ungdomsgruppene, men i antall

Figur 11.9. Siktete, etter utvalgte forbrytelses- og aldersgrupper. 1987-2005. Per 1 000 innbyggere

Kilde: [Etterforskede lovbrudd](#), [Stene og Thorsen 2007](#), Statistisk Sentralbyrå.

økte den mest for 18-20-åringene og dem i begynnelsen av 20-årene ([Stene 2003a](#)). Etter 2001 har det vært noe ulik utvikling for ungdomsgruppene, og det er i 2005 er betydelig færre (28 prosent) siktete blant dem i alderen 15-20 år – men ikke den samme nedgangen blant dem i alderen 21-29 år (6 prosent). Til tross for denne nedgangen, er narkotikalovbrudd nå blitt den største hovedforbrytelsesgruppen til ungdom i alderen 18-29 år (se figur 11.5).

Å bli tatt for bruk var det vanligste narkotikalovbruddet til ungdom i årene rundt 1990. I første halvdel av 1990-årene ble det vanligere å bli tatt for besittelse og annen type ulovlig befatning med rusmidler, men antall ungdommer som kun ble tatt for bruk, steg mye sammen med de andre narkotikalovbruddene i slutten av tiåret. Rett etter tusenårsskiftet hadde rundt 2 000 ungdommer narkotikabruk som hovedlovbrudd, et antall som de siste årene er redusert til om lag 1 700. Men

selv om nedgangen har vært betydelig i de aller siste årene, er det å bli tatt for bruk av narkotika langt vanligere i dag enn for ti år siden. Det er mer enn dobbelt så mange siktede ungdommer med dette som hovedlovbrudd i perioden 2002-2005, sammenlignet med årene 1992-1995 (se figur 11.9).

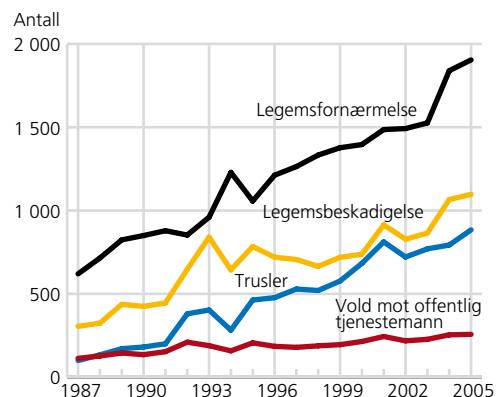
Flere unge siktet for vold og trusler

Som vi har beskrevet i kapittel 4 og 5, er det usikkert om det har vært en faktisk økning av vold og trusler i Norge i løpet av de siste 15-20 årene, og eventuelt hvilke grupper denne økningen kan ha kommet i. Vi vet imidlertid at det har vært en langvarig økning i antallet registrerte anmeldelser av voldskriminalitet, og at ungdom er svært overrepresentert både blant dem som er utsatt og dem som er tatt for voldslovbrudd ([Stene, Thorsen og Lid 2008](#)).

Etter midten av 1990-tallet har ungdom også hatt en større økning enn tidligere i antallet siktede og straffereaksjoner for voldslovbrudd. Hvis de siste fem års utvikling fortsetter, vil voldslovbrudd om få år kunne bli den største hovedforbrytelsesgruppen til siktede i aldersgruppen 15-20 år. Hvis vi sammenligner periodene 1992-1995 og 2002-2005, har det totale antallet siktede ungdommer som har voldskriminalitet som hovedlovbrudd, økt med 56 prosent.

Som det fremgår av figur 11.9, er det de i alderen 18-20 år som har den største andelen siktede for voldslovbrudd, men den er i dag nesten like stor blant de yngste og blant dem i alderen 21-24 år. Utviklingen i det totale antallet siktede for voldskriminalitet viser også at alle aldersgrupper har hatt en stor og nesten kontinuerlig økning siden slutten av 1980-tallet. Økningen har imidlertid vært noe ulik i omfang for de forskjellige typene voldslovbrudd

Figur 11.10. **Siktede 15-29 år, etter utvalgte typer voldsforbrytelser. 2005. Antall**

Kilde: [Etterforskede lovbrudd, Stene og Thorsen 2007](#), Statistisk Sentralbyrå.

og ungdomsgruppene i ulike perioder. Legemsfornærmelser er den type voldslovbrudd som har flest siktede, og som i antall siktede har økt mest – både når vi ser hele perioden samlet, og for de aller siste årene (se figur 11.10).

I 2005 hadde 4 300 ungdommer en voldsforbrytelse som sitt hovedlovbrudd. Av disse var 44 prosent siktede for legemsfornærmelse, 25 prosent for legemsbeskadigelse, 6 prosent for vold mot offentlig tjenestemann og 21 prosent for trusler. Samme år var 48 ungdommer siktede for drap, drapsforsøk eller grov legemsbeskadigelse som hovedlovbrudd ([15](#)). Det er ikke grunn til å mene at ungdom i dag begår disse svært grove voldsforbrytelsene mer enn ungdom gjorde for 20 år siden. Ut fra den siste fireårsperioden er det i dag noen færre siktede ungdommer for drap, drapsforsøk og grov legemsbeskadigelse enn det var på slutten av 1980- og begynnelsen av 1990-tallet.

11.2. Flere – men fremdeles langt færre – kvinner

Sammenlignet med de kjønnsforskjellene vi finner blant ofrene (se kapittel 4) og i

selvrapporteringsstudier (Øia 2007), er det langt større ulikheter blant dem som blir tatt for å ha begått lovbrudd. Kriminalstatistikkene domineres av menn, og kun i underkant av hver sjettede som siktes for et lovbrudd, er en kvinne (17 prosent i 2005) (15). Det kan også se ut til at siktelsene mot kvinner sjeldnere, sammenlignet med menn, ender med tiltale. Oversikter over politiets avgjørelser i forbrytelsessaker viser at hver tredje (33 prosent) siktede kvinne fikk en tiltale i 2005, mens den tilsvarende andelen for menn er 44 prosent (18).

Tre av fire (76 prosent i 2007) straffereaksjoner er ilagt menn. Ser vi bort fra dem som er straffet med forenklet forelegg, er andelen menn 85 prosent – som også er andelen for de mer alvorlige straffesakene som omfatter forbrytelser (31). Det er også få kvinner som sitter i fengsel, og kvinneandelen blant dem som satt i norske fengsler ved årets begynnelse i 2007, var kun 5,5 prosent (54). Av alle som settes inn i fengsel i løpet av hele året, er kvinneandelen noe høyere, og i 2007 var 9 prosent av alle nyinnsettelse kvinner (55).

Siden kvinner bare utgjør en liten del av den registrerte kriminaliteten, er analysene (jif kapittel 7-10) dominert av hva

menn er tatt, straffet og fengslet for. Vi skal derfor i det videre se mer på kvinners registrerte kriminalitet.

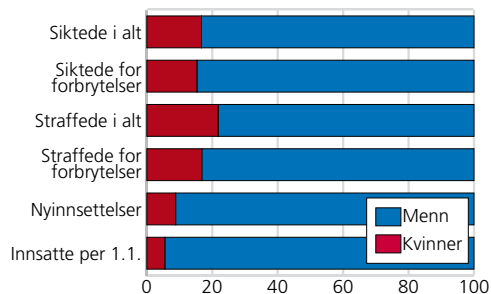
Øker kvinnekriminaliteten?

Selv om omfanget av straffereaksjoner mot menn også har økt betydelig, har det i lang tid vært en relativt større økning for kvinner. I 1980 ble kvinner ilagt 680 straffereaksjoner i forbrytelsessaker, mens antallet var økt til 5 600 i 2007 (30). Tar vi også høyde for befolkningsutviklingen, er antallet straffereaksjoner mot kvinner blitt syv ganger høyere i løpet av denne perioden. Tilsvarende blir menn ilagt to og en halv ganger flere straffereaksjoner i dag – sammenlignet med begynnelsen av 1980-tallet.

Kvinnens andel av alle straffereaksjoner i forbrytelsessaker har med andre ord økt i løpet av de siste 25 årene. Fra å være i underkant av 7 prosent på begynnelsen av 1980-tallet, har kvinneandelen økt til over 16 prosent i 2007 (se figur 11.12).

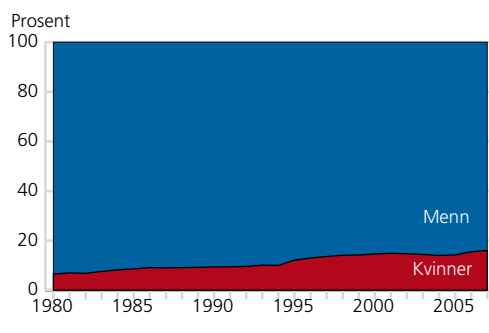
Svært få kvinner sitter i fengsel, men også andelen kvinner under frihetsberøvelse har endret seg over tid. I 1980 var 3 prosent av alle innsatte i fengselsanstalt (årlig gjennomsnitt) kvinner. I løpet av 1980- og 1990-tallet økte antallet kvinner, og på

Figur 11.11. Siktede, straffede og innsatte per 1. januar, etter kjønn og lovbruddskategori. 2005, 2007, 2007. Prosent

Kilde: Etterforskede lovbrudd, Straffereaksjoner og Fengslinger, NOS kriminalstatistikk tabell 14, 47, 55 og 54, Statistisk sentralbyrå.

Figur 11.12. Straffereaksjoner for forbrytelser, etter kjønn. 1980-2007. Prosent¹

¹ Av alle med oppgitt kjønn.

Kilde: Straffereaksjoner, Sosiale indikatorer tabellvedlegg 10, Statistisk sentralbyrå.

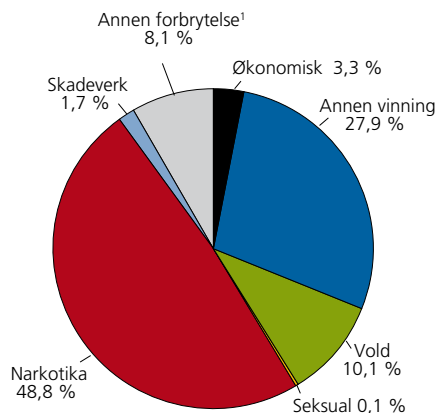
slutten av 1990-tallet utgjorde kvinner 6 prosent av alle innsatte. Etter årtusenskiftet har kvinneandelen gått noe ned, og i 2006 var den 5 prosent hvis man ser på det årlige gjennomsnittet av innsatte i fengsel ([Stene, Thorsen og Lid 2008, vedleggstabell 10.8](#)).

Typiske kvinnelovbrudd eller kun typiske lovbrudd?

Selv om kvinneandelen blant lovbrøyttere har økt, er kjønnsforskjellene fremdeles store for de aller fleste typer lovbrudd. Hvordan kvinnekriminaliteten ser ut, varierer imidlertid ganske mye etter lovbruddstype, grovhet og hvilke aldersgrupper vi snakker om, både når vi ser på andelen kvinner i forhold til menn og i faktisk antall.

Når vi sammenligner lovbruddsbildet for kvinner og menn, viser statistikken at mennenes straffereaksjoner er mer jevnt fordelt på ulike typer forbrytelser (se figur 11.13 og 11.14). Ser vi bort fra forseelsene, er det vinnings- og narkotikakriminalitet som fører til flest straffede kvinner,

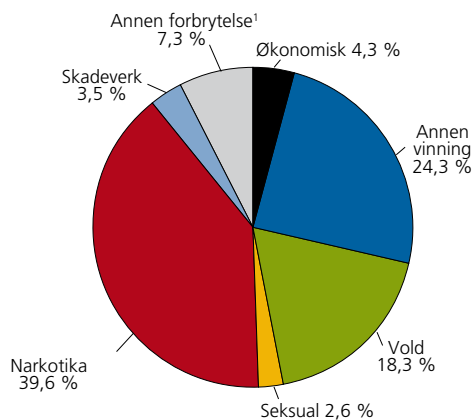
Figur 11.13. **Straffereaksjoner for forbrytelser ilagt kvinner, etter lovbruddsgruppe. 2007. Prosent**

¹ Inneholder også miljøforbrytelser.

Kilde: [Straffereaksjoner, NOS kriminalstatistikk tabell 33](#), Statistisk sentralbyrå.

Figur 11.14. **Straffereaksjoner for forbrytelser ilagt menn, etter lovbruddsgruppe. 2007. Prosent**

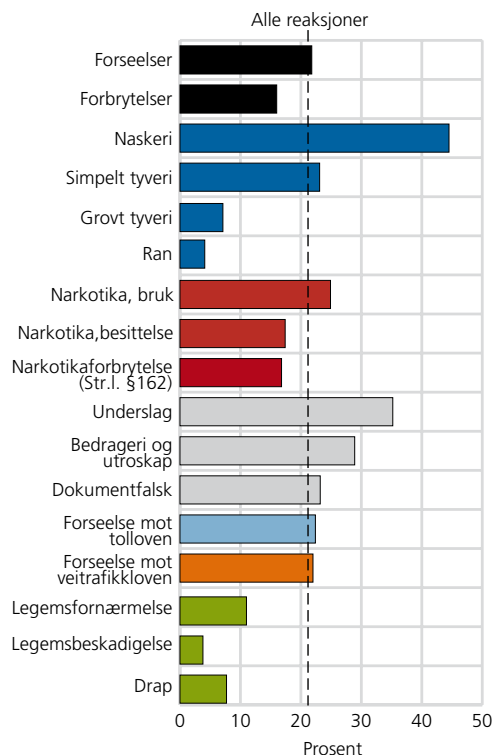
¹ Inneholder også miljøforbrytelser.

Kilde: [Straffereaksjoner, NOS kriminalstatistikk tabell 33](#), Statistisk sentralbyrå.

og åtte av ti straffereaksjoner har disse lovbruddstypene som hovedlovbrudd. Halvparten av alle straffereaksjoner for forbrytelser som ble ilagt kvinner i 2007, hadde narkotikaforbrytelse som sitt hovedlovbrudd. Til sammenligning hadde 40 prosent av straffereaksjonene mot menn narkotika som hovedforbrytelse. Den nest største forbrytelsesgruppen for kvinner er vinningsforbrytelser, som i 2007 utgjorde 28 prosent. Motsvarende hadde 24 prosent av straffereaksjonene ilagt menn en vinningsforbrytelse som hovedlovbrudd. En større andel av mennene (18 prosent) er straffet for voldsforbrytelser, mot 10 prosent av kvinnene. Nærmest ingen kvinner straffes for seksuallovbrudd (kun 8 reaksjoner i 2007), også for menn er dette et nokså uvanlig lovbrudd, og 3 prosent av alle straffereaksjonene for forbrytelser ilagt menn i 2007 hadde en seksualforbrytelse som sitt hovedlovbrudd ([33](#)).

Kvinneandelen er imidlertid størst for de minst alvorlige typene – og reduseres med økende alvorlighetsgrad for de fleste typer lovbrudd. I tillegg viser også statistikken

Figur 11.15. **Straffereaksjoner, etter utvalgte typer hovedlovbrudd. 2007. Prosentandel kvinner¹**

¹ Av alle med oppgitt kjønn.

Kilde: [Straffereaksjoner, NOS Kriminalstatistikk tabell 30](#), Statistisk sentralbyrå.

at kvinner sjeldnere straffes flere ganger i løpet av året; 8 prosent av kvinnene mot 15 prosent av mennene ble registrert med mer enn én straffereaksjon i 2007 (46).

Den enkelte lovbruddstypen hvor det er størst andel kvinner som årlig straffes, er naskeri, hvor i underkant av halvparten er kvinner (44 prosent i 2007) (30). For både vinnings-, narkotika- og voldsforbrytelser er det synkende kvinneandel ved økende alvorlighetsgrad på lovbruddet. Et unntak fra dette er drap, men i antall er det få som årlig straffes.

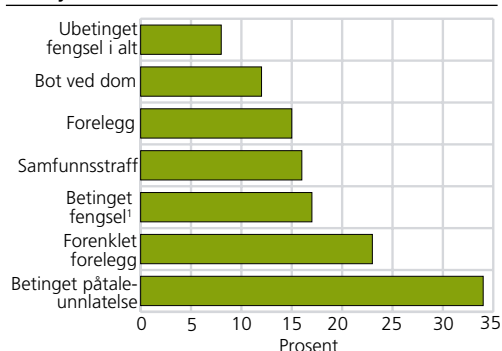
Underslag, bedrageri og dokumentfalsk er andre typer forbrytelser med relativt høye

kvinneandeler. Eksempelvis var mer enn hver tredje straffereaksjon for underslag gitt en kvinne i 2007. Til sammen utgjorde disse hovedlovbrudd i 16 prosent av alle straffereaksjoner mot kvinner i forbrytelsessaker (se figur 11.15).

Når man ser på den kvinnelige fengselsbefolkningen, finner vi store likheter med lovbruddsmønsteret som er beskrevet for alle som blir straffet. Kvinner blir oftest fengslet for narkotika- og vinningsforbrytelser. Den største kjønnsforskjellen er imidlertid at en større andel av mennene er fengslet for voldsforbrytelser, mens en mye større andel av kvinnene er i fengsel for lovbruddstypen bedrageri og økonomisk utroskap. Hele 15 prosent av de fengslede kvinnene ble i løpet av 2007 fengslet for bedrageri og utroskap, og blant mennene utgjorde denne lovbruddstypen kun 5 prosent. Tilsvarende var 20 prosent av fengslingene av menn i 2007 på bakgrunn av en voldsforbrytelse¹, tilsvarende 10 prosent av kvinnene.

Kvinner som straffes

Hvilken straffereaksjon som velges, henger blant annet sammen med hvilke lovbrudd man finnes skyldig i. Som vi har sett over, blir kvinner generelt tatt for mindre alvorlige typer lovbrudd, og vi kan da også forvente at de sjeldnere ilegges de strengeste straffene. Hvis vi ser bort fra alle forenklede forelegg, ble 7 prosent av kvinnene i 2007 idømt ubetinget fengsel, tilsvarende 13 prosent av mennene. Fengselsdommen ble gjort betinget for 10 prosent av kvinnene og 8 prosent av mennene. Videre fikk 4 prosent av kvinnene, mot 1 prosent av mennene, en betinget påtaleunndlatelse. 3 prosent av både kvinner og menn fikk samfunnsstraff. Blant de kvinner som straffes, er det altså en mindre andel som gis de strengeste straffene. Ser man på det enkelte reaksjonsalternativ, viser statistikken for 2007 at kvinneandelen synker med

Figur 11.16. **Straffereaksjoner, etter type reaksjon. 2007. Prosentandel kvinner**

¹ Kombinerte ubetingede og betingede fengselsdommer er gruppert under ubetinget fengsel.

Kilde: [Straffereaksjoner, NOS kriminalstatistikk tabell 31](#), Statistisk sentralbyrå.

økende alvorlighet til straffereaksjoner (se figur 11.16) ([31](#)).

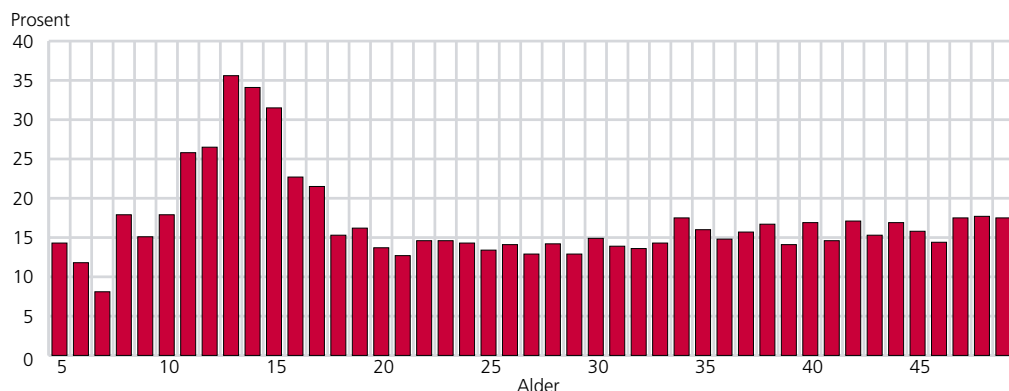
Både kvinner og menn mest aktive i ung alder

Blant dem som av politiet blir registrert som gjerningspersoner, det vil si også blant dem som av ulike grunner ikke straffes, er det en klar sammenheng mellom

alder og andel kvinner. Av alle som ble tatt for lovbrudd de hadde begått før de fylte 16 år, var i 2005 nesten hver tredje en kvinne. Andelen kvinner blant de siktede er betraktelig redusert etter at myndighetsalderen er oppnådd, men blant de aller eldste er den også relativt høy. I 2005 var mer enn hver femte siktede over 60 år en kvinne ([14](#)). Hvem som blir tatt for simpelt tyveri og naskeri fra butikker, har mye å si for de relativt høye andelene blant de aller yngste og eldste aldersgruppene ([15](#)).

Note til kapittel 11

¹ Her inngår vold mot offentlig tjenestemann, forbrytelse mot den personlige frihet og forbrytelse mot liv, legeme og helbred.

Figur 11.17. **Siktede, etter alder. 2005. Prosentandel kvinner**

Kilde: [Etterforskede lovbrudd, NOS kriminalstatistikk tabell 14](#), Statistisk Sentralbyrå.